

Anonymizovaná zpráva z projednané a uzavřené stížnosti.

Etická komise ČMPS obdržela stížnost na postup psycholožky při vyšetření dcery stěžující si:

Vyšetření bylo vyžádáno lékařem na základě konzultace s poradenskou psycholožkou. Cílem mělo být ověření, zda dítě netrpí posttraumatickou stresovou poruchou poté, co bylo svědkem domácího násilí. Ve stejné ordinaci u jiného psychologa, který je zároveň školitelem dotčené psycholožky v předatestační přípravě, byl vyšetřen i syn stěžující si. Souhrnnou zprávu z vyšetření vypracoval školitel na obě vyšetřené děti. Stěžující si dle svých slov podala stížnost na postup pracoviště k Etické komisi Asociace klinických psychologů (AKP). Etická komise AKP řešila pouze stížnost na školitele. Se stížností na postup psycholožky odkázala AKP stěžovatelku na Etickou komisi ČMPS, neboť tato není její členkou.

Celkové stanovisko Etické komise ČMPS:

Vzhledem k tomu, že psycholožka odmítla poskytnout ke stížnosti své stanovisko, vychází tato zpráva pouze ze sdělení stěžující si.

Je škoda, že psycholožka stížnosti nevyužila jako jedné z platných odezev na svoji práci. Mohla posílit vlastní reflexi, vzájemné učení, důvěru a spolupráci.

Etická komise psycholožce proto doporučuje zorientovat se v oblasti osobní způsobilosti, například:

II.3.a) Psycholog usiluje o rozvoj vlastní osobnosti a o prohloubení sebereflexe po celou dobu výkonu praxe.

II.3.c) Psycholog důstojně a se ctí čelí i případné stížnosti. V případě svého pochybení chybu uzná a omluví se a – pokud je to možné – zajistí nápravu.

1. Při odebrání anamnézy dítěte, kdy psycholožka hovořila s matkou, byla dcera ve věku 6 let ponechána téměř hodinu sama bez dozoru na chodbě s tím, že si má „zatím malovat“. Chodba není k čekání uzpůsobená, lze z ní bez kontroly vyjít ven na ulici. Dcera není zvyklá být tak dlouho sama – opakovaně klepala na dveře ordinace a vždy byla psycholožkou vrácena zpět.

K uvedenému se vztahuje v Etickém kodexu psychologické profese bod I.1 Hodnoty a zásady psychologické profese, konkrétně požadavek „chránit, podporovat a mít v úctě život, zdraví, svobodu, čest, důstojnost a soukromí všech zúčastněných osob /.../ a jejich možnost o věcech, které se jich dotýkají, spolu/rozhodovat“.

Podobně je možné odkázat na bod III.3 d) v tomtéž kodexu: „Psychologickou činnost vykonává psycholog v prostředí, které výkonu činnosti odpovídá.“

Stanovisko Etické komise ČMPS:

Doporučujeme domluvit se s rodičem tak, aby se mohl na část vyšetření dostavit samostatně, případně dítěti zajistit dozor. Dítě v tomto věku není vhodné ponechávat po tak dlouhou dobu bez dozoru, navíc v místnosti, která k tomu není zařízena. Starost o dítě, které by snadno mohlo samo odejít na ulici, ovlivňuje matčinu pohodu při

vyšetření. Pokud je na pracovišti vyšetření dětí prováděno pravidelně, měly by tomu být prostory přizpůsobeny. Pokud by se věc udála tak, jak uvádí stěžující si, **došlo by v uvedeném bodu k porušení Etického kodexu psychologické profese.**

2. I přesto, že psycholožka slíbila, že zprávu z vyšetření zašle stěžující si do několika dnů, musela ji stěžující si opakovaně urgovat a říct si o zprávu sama. Nakonec ji obdržela měsíc od vyšetření.

K uvedenému se v Etickém kodexu psychologické profese vztahuje již zmíněný bod I.1, zejména požadavek na respekt k důstojnosti osob, a bod III.3, týkající se pracovního spojení a jeho ochrany: „Psycholog chrání pracovní spojení a podporuje vzájemnou důvěru. Varuje se proto situací, které by mohly vzájemnou důvěru narušit a pracovní spojení poškodit, ať jde o narušení smluvní nebo citové podstaty pracovního spojení.“

Doporučení Etické komise ČMPS:

Jasná a otevřená komunikace je jeden ze základních stavebních kamenů pracovního spojení. I když vypracování zprávy z vyšetření obvykle netrvá měsíc, může i k tomu za určitých okolností (nemoc, potřebné získávání dalších údajů apod.) dojít. Byla-li zpráva klientce přislíbena v určitém termínu a v tomto termínu k jejímu vypracování nedošlo, je třeba toto klientce otevřeně sdělit, vysvětlit jí důvody, pro které ke slíbenému předání zprávy nedošlo, a stanovit náhradní termín. Jinak takové jednání může být pro klientku nesrozumitelné a znehodnocující. Pokud by psycholožka bez řádné omluvy nesplnila to, co si s klientkou ujednala, **jednala by v rozporu s Etickým kodexem.** Doporučujeme více se zaměřit na otevřenou a partnerskou komunikaci s klienty.

3. Při předání zprávy z vyšetření nebyl stěžující si ponechán dostatečný čas k prostudování zprávy. Na její otázky psycholožka vůbec nereagovala, psychologové mluvili pouze s otcem dětí, který byl také přítomen. Když zprávu doma prostudovala, snažila se stěžující si psycholožku kontaktovat. Psycholožka se s ní odmítla bavit a odkázala ji na svého školitele.

K uvedenému se může vztahovat výše zmíněný bod III.3 Etického kodexu „Pracovní spojení a jeho ochrana“ a také bod IV.3 „Seznamování s výsledky spolupráce a podávání písemných zpráv,“ konkrétně písm. a): „Psycholog seznamuje klienta s výsledky své činnosti srozumitelně a upozorňuje též na jejich omezení. Svoje závěry dostatečně zdůvodňuje, respektuje validitu testů, odděluje domněnky a skutečnosti, úsudky a předpoklady. Povzbuzuje otázky a ověřuje, zda klient rozuměl.“

Doporučení Etické komise ČMPS:

Psychologické vyšetření nekončí vyhodnocením použitých metod a sepsáním závěru, seznamování s výsledky srozumitelným způsobem je jeho součástí. Tím, že klientovi výsledky srozumitelně sdělíme a podporujeme jej, aby se sám ptal, podporujeme jeho aktivní účast na procesu vyšetření. Vztah tak dostává partnerský rozměr. Tato část vyšetření je důležitá i proto, že umožňuje vyhnout se případným nedorozuměním.

Nedostačuje-li klientce čas k prostudování dokumentace, doporučujeme jí nabídnout náhradní termín konzultace. Pokud by psychologka přehlížela dotazy, které jí klientka kladla, **jednala by v rozporu s Etickým kodexem**. Tím, že druhému nasloucháme, projevujeme mu respekt. Doporučujeme více se zaměřit na otevřenou, vnímavou a partnerskou komunikaci s klienty.

Vzhledem k tomu, že vyšetření provádělo více psychologů a není jasné, s jakými dotazy psychologka klientku odkázala na svého školitele, ponechává Etická komise tuto část stížnosti bez komentáře. Obecně lze říci, že postup, kdy se na vyšetření podílí tým odborníků, a jeden z nich poté podává zpětnou vazbu, může být v souladu s Etickým kodexem, zejména ve složitějších případech.

4. **Ve zprávě z vyšetření psychologka uvádí nepravdivé informace a označuje je za výroky stěžující si (pro ilustraci jsou uvedeny ty nejpodstatnější, nepřesnosti mělo být více):**

- **Ve zprávě je uvedeno, že dcera byla jako miminko neklidná, dráždivá, ale stěžující si nic takového neřkla.**
- **Ve zprávě je o dítěti uvedeno: *V noci se občas probudí a vyčůrá se vedle postele, neví o tom. Dělo se to i před projevy násilí v rodině.* Při rozhovoru přítom stěžující si zmínila, že se to stalo jenom jednou, poměrně nedávno.**
- **Ve zprávě je uvedeno: *Dům, kde dříve žili, navštívili od odstěhování několikrát. Matka s ní musí projít celý dům, aby si ověřila, že tam XY není, jinak do domu odmítá jít.* Stěžující si přítom uvádí, že psychologce nic takového neřkla. Pouze mluvila o tom, že když do domu přišly poprvé poté, co nějakou dobu bydlely u rodičů stěžující si, řekla jí dcera, že se bojí. Proto spolu celý dům prošly, aby viděla, že je prázdný. Bylo to ve večerních hodinách. Dcera neodmítala do domu jít, jen řekla, že se bojí.**
- **Ve zprávě psychologka uvádí: *Matka s dětmi o domácím násilí a o tom, co probíhalo, nemluvila.* Nic takového stěžující si psychologce neřkla. Je to i v rozporu s tím, co je napsáno v té samé zprávě o pár vět výše.**

I tato část stížnosti souvisí s etickými zásadami uvedenými výše, s ochranou pracovního spojení, úctou ke stěžující si a se srozumitelným seznamováním s výsledky spolupráce a zásadami podávání písemných zpráv.

Pokud by psychologka ve zprávě uváděla nepravdivé údaje, **jednalo by se jednoznačně o porušení Etického kodexu psychologické profese**. Vzhledem k tomu, že psychologka se ke stížnosti nevyjádřila, ponechává Etická komise tento bod bez dalšího komentáře.

5. **Přes výslovný a opakovaný nesouhlas stěžující si byla její dceři zmíněným pracovištěm poskytována terapie. A to i přesto, že ze závěru psychologického vyšetření nevyplývá, že by dcera trpěla posttraumatickou stresovou poruchou nebo**

jiným psychickým onemocněním. Ve zprávách, vypracovaných psychologickým pracovištěm, nejsou uvedeny ani důvody pro terapii, ani návrh dalšího postupu. O začátku terapie, ani o jejím průběhu a výsledcích nebyla stěžující si informována.

K uvedenému se vztahuje bod III. Etického kodexu psychologické profese „Profesionální vztah“, konkrétně rozpoznávání zájmového pole a zodpovědnost za užití moci, například:

III.1.b) (Psycholog) si uvědomuje, v jakém zájmovém poli se pohybuje, a rozpoznává, kdy je na místě dojednat vícestrannou písemnou smlouvu.

III.1.c) V situaci, kdy se ve vícestranném smluvním poli změní jeho pozice nebo angažovanost, psycholog jasně tuto skutečnost označí a domlouvá se na změně smlouvy, tedy i na případném ukončení spolupráce.

III.2.b) Psycholog užívá své moci a vlivu zodpovědně ve jménu hodnot a zásad zastávaných a hájených tímto kodexem a v rámci spolupráce se zúčastněnými stranami.

A dále body IV.1 Etického kodexu „Kontraktování a informovaný souhlas“, zejména:

a) Psycholog plně informuje zúčastněné strany a uznává jejich svobodu rozhodovat o sobě podle vlastní vůle, preferencí a práv.

c) Psycholog vyjednává účel vzájemné spolupráce v hodnotovém rámci zastávaném tímto kodexem. Má na mysli především zájem klienta. V situaci vícestranné smlouvy bere v úvahu další dojednané či předpokládatelné zájmy.

d) Psycholog vyjednává pravidla vzájemné spolupráce. Písemně je dokumentuje zvláště tehdy, jde-li o vícestranné smluvní pole.

Vyjádření Etické komise ČMPS:

Je-li jedním z výsledků vyšetření doporučení k terapii dítěte, má tato skutečnost být ve zprávě z vyšetření uvedena. Samozřejmě je třeba takové doporučení sdělit zákonným zástupcům dítěte a vyžádat si souhlas aspoň jednoho z nich, případně od obou, pokud nejsou spolu v kontaktu. Stejně tak je třeba zákonného zástupce dítěte informovat o průběhu a výsledcích terapie. Psycholog se pohybuje v tzv. vícestranném smluvním poli. Pravidla spolupráce je třeba domluvit se všemi, kterých se týká. Zvláště v případě rodinného systému jsou klienty psychologa oba rodiče spolu s dětmi.

Písemná dokumentace dohodnutých pravidel slouží nejen ke zpřehlednění situace, ale také k ochraně psychologa. I přesto, že zákon stanoví povinnost rodičů se vzájemně informovat

o dětech a o jejich zdravotním stavu, doporučuje Etická komise komunikovat se všemi zúčastněnými, a tak se vyhnout nedorozumění.

Terapie dětí nemá započít bez vědomí jejich rodiče. Vyjádřila-li matka nesouhlas, měla být terapie ukončena.

Pokud by pracoviště spolu s psychologkou takto postupovalo, **došlo by v tomto bodě k porušení etické podstaty spolupráce.**

6. **Psycholožka v průběhu další práce s dětmi vypracovala zprávu, ve které se vyjadřuje ke stěžující si, aniž by ji vyšetřila. Citace ze zprávy: *Do aktuálního psychického stavu se také susp. promítá internalizace copingových patologických strategií matky.***

K uvedenému se v této souvislosti vztahuje např. bod III. Etického kodexu psychologické profese „Profesionální vztah“, konkrétně zodpovědnost za užití moci:

III.2.f) Psycholog se nevyjadřuje o osobě, kterou neměl možnost pozorovat, případně vyšetřit, i kdyby na něj byl v tomto směru činěn nátlak.

III.2.j) Psycholog nevyužívá znalostí psychologie k tomu, aby chování druhé osoby – např.

v situaci konfliktu či sporu – zesměšňoval, zahanboval, zlehčoval či jinak tuto osobu znevýhodňoval.

Vyjádření Etické komise ČMPS:

Základními metodami psychologického vyšetřování jsou pozorování a rozhovor. Psycholožka sice s matkou hovořila, avšak není jasné, z čeho své závěry vyvozuje. Ve zprávě je vždy třeba zdůvodnit, na základě jakých informací a jakým způsobem psycholog ke svému závěru dospěl. Zároveň by měla být uvedena omezení takovýchto závěrů, včetně uvedení souvislostí. Pokud by se psycholožka vyjadřovala k osobě, kterou neměla možnost vyšetřit, **došlo by v tomto bodě k porušení Etického kodexu psychologické profese.**

za Etickou komisi ČMPS
Jiří Loučný